

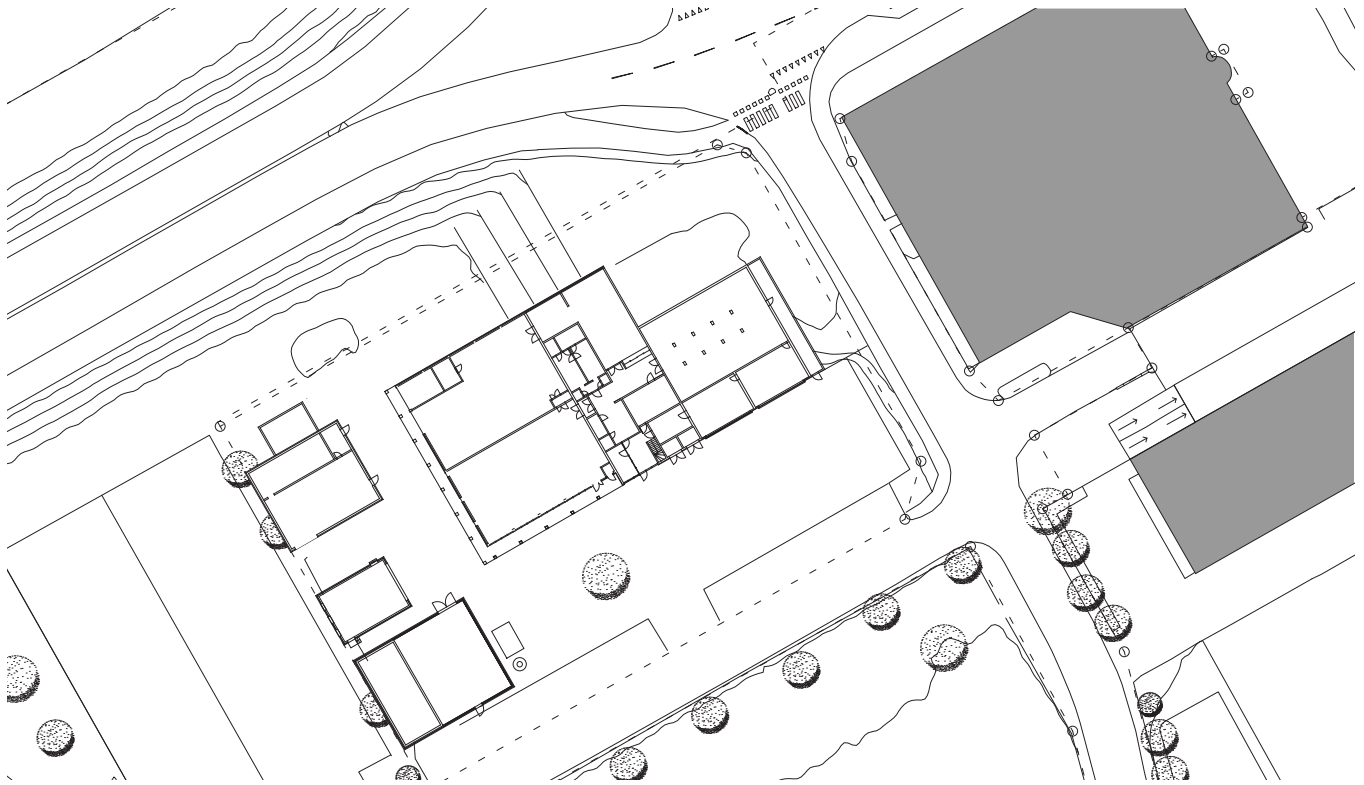
VÄRDESÄTTNING

Elverket i Huskvarna
Historisk / Teknisk / Arkitektonisk Analys
Byggnadens Värde
Rekommendationer

Isabella Lopez Rengstig
Vårterminen 2015
KTR

Transformation

ANALYS OG VÄRDESÄTTNING AV BYGGNADER OCH STADSRUM

Värdesättning av Elverket i Huskvarna

Besiktningdatum
30.12.14

Besiktigad av
Isabella Lopez Rengstig

Adress
Kungsgatan 41,
561 31, Huskvarna
Sverige

Kommun
Jönköpings Kommun

Ägare
Jönköpings Energi

Opförelsesår
Stod färdig år 1970

Arkitekt
Helmer Flensburg Arkitektkontor

Användning
Elcentral, garage

Bevaringsstatus
Inte klassad som kulturhistoriskt
värdefull byggnad

HISTORISK ANALYS

Det offentliga byggandet i Huskvarna fick ett uppsving i slutet av 1960-talet inför kommunsammanslagningen med Jönköping. Under denna period byggdes Esplanadbron, Huskvarna teater, sporthallen, Sanda gymnasieskola, Brunnstorpsbadet, reningsverk och elverket, och många av de nya byggnaderna, bland annat elverket, ritades av Helmer Flensburgs arkitektkontor.

Elverket med de tre volymerna i bakgrunden

Helmer Flensburg kom till Huskvarna som stadsarkitekt 1948 från Stockholm. Genom sina många uppdrag som stadsarkitekt har Helmer Flensburg och hans kontor satt en tydlig prägel på stadens bebyggelse och finns rikligt representerade i hela Jönköpings län.

Elverket stod färdigt 1970 och har sedan dess försett Huskvarna och närliggande områden med ström. Då utrustningen numera kan fjärrstyras är det mest tillsyn av utrustningen som utförs, och byggnaden står idag delvis tom.

De tre tegelvolymerna som ligger väster om Elverket har tillkommit allt eftersom behoven har ökat. Den mittersta byggnaden rymmer en transformator och byggdes 1988, 2006 fick den en ventilerad taköverbyggnad. De två andra tegelvolymerna byggdes 1994, den norra volymen är en värmepumpsbyggnad och den södra rymmer en hetvattencentral. Till hetvattencentralen hör också en hög skorsten som närmast fungerar som ett riktmärke i staden.

Byggnaden ägs av Jönköping Energi och kommunens gatubelysningsavdelning har hyrt in sig i garaget. Totalt har 7-8 personer elverket som sin arbetsplats. Till elverket hör en grusad parkeringsplats som idag hyrs av Landstinget som personalparkering för vårdcentralen.

Att elverket är placerat just här föll sig troligtvis väldigt naturligt eftersom platsen även i tidigare dagar hyste ett elverk. I slutet av Esplanaden, där rondellen idag ligger fanns det en stor öppen plats som kallades för Elverksplan, ett namn som fortfarande används av äldre huskvarnabor.

TEKNISK ANALYS

Här ses den bärande konstruktionen av pelare och bjälkar i garagedelen

Elverket är i relativt gott tekniskt tillstånd. Byggnaden är grundlagd med punktfundament på betongpålar. Den bärande konstruktionen består i garage och verkstadsdelen av prefabricerade betongpelare och balkar med järnarmering. Den bärande konstruktionen i mittendelen består av stöpta vägg- och golv/tak element, med pelare längst upp som bär taket.

Utvändigt är elverket beklätt med rött tegel, förutom på andra våningen som är klätt med plåtbeklädnad.

På bottenplan finner man garage, verkstad, ställverkshall, transformatorrum, reception och omklädningsrum. Här utmärker sig ställverkshallen som har en takhöjd på 4,5 meter.

Den mittersta delen av byggnaden har också ett övre plan där man finner personalrum med kök, kontor, kontrollrum och ett till ställverksrum. Från övre plan kan man gå ut på en terrass som ligger ovanpå ställverkshallen och transformatorrummen. Den används inte i dagsläget. Mellan bottenplan och övre plan i den mittersta delen av byggnaden finns även ett mellanplan som fungerar som kabelutrymme.

TEKNISK ANALYS forts.

Väggarna i elverket är uppbyggda på flera olika sätt. De bärande väggarna i mittendelen består av 200mm tjocka betongväggar. Ikke bärande innerväggar består av lättbetong, förutom mellan garaget och verkstaden där innerväggen är uppbyggd av tegel. Några av rummen, t.ex. ställverkshallen som har högre krav på brandsäkerheten har 230mm tjocka betongväggar som på insidan är beklätt med 100mm lättklinker.

Ytterväggarna är också uppbyggda på olika sätt. Verkstad och garagedelens norra och västra väggar är hålmurade med 120mm tegelsten och 100mm minerallull emellan. Transformatorrummens ytterväggar är oisolerade, de små transformatorrummens väggar består av 250mm betongväggar, beklätt med 60mm fasadtegel, och de stora transformatorrummen består av 230mm betong med 60mm fasadtegel. De här rummen uppfattas också som betydligt kallare och fuktigare än resten av byggnaden. De två transformatorhallarna har också grusgolv, vilket bidrar till den råa känslan. Längs med östfasaden finns det också ett oisolerat rör- och kabelkultvert.

Det verkar inte förekomma några fuktskador i byggnaden. Personalutrymmena kan värmas upp med element, denna möjlighet finns inte i övriga byggnaden, även om de flesta hallar är ganska gott isolerade. Byggnaden är slitna, den har varit under hård press sen den byggdes, dock är det mest småsaker som skulle behöva repareras, söndriga lampor, lossnade trälister, och liknande.

De tre volymerna väster om elverket uppfördes flera år efter elverket stod färdigt, men delar flera karaktärsdrag med det. Mellanvolymen, som är den äldsta av de tre volymerna är också beklätt med tegel, och här är den bärande konstruktionen liksom i elverket betongpelare. Byggnaden innehåller en transformator och hade ifrån början inget tak, men fick ett tak år 2006. Volymen är helt oisolerad och väggarna består av 200mm betong och 120 mm fasadtegel.

I norr- och sydvolymer består den bärande konstruktionen av ett stålskelett, med 120mm minerallull utanpå och till sist beklätt med tegel. I den södra volymen där oljetanken står är nedre halvan av väggen förstärkt med 250mm betong som stålpelarnastår på.

ARKITEKTONISK ANALYS

Trots att elverket är byggt pragmatiskt och fyller samma funktion idag som när den byggdes, får man känslan av att elverket var ett tilltänkt huvudkontor. Rummen är luftiga och stora, även med gamla mått mätt när utrustningen var större. Idag, när utrustningen bara blir mindre och mindre är det ännu tydligare hur många av elverkets kvadratmetrar som står outnyttjade.

Vad som ytterligare förstärker intrycket av att elverket var tänkt som huvudkontor är den mittersta delen av byggnaden som påminner om en kommandobrygga på ett fartyg. Kontrollrummet på övre plan har ett fint ljusinsläpp och en panoramavy ut över Esplanadbron och Åparken.

Elverket är en praktisk byggnad och är enkel utan några större utsmyckningar. På bottenplan är mellandelen gulmålad, medan övriga delar står råa. Kabeldragningen här är också synlig och förstärker den industriella känslan.

Elverkets och volymernas fasader är alla beklädda med rött fasadtegel.

Elverkets huvudentré

ARKITEKTONISK ANALYS forts.

Eftersom mycket av utrustningen är ljuskänslig är det ytterst få ljusinsläpp på bottenvåningen. Verkstaden och garagedelen har några få fönster ut mot pelargången och några lanterniner i taket som inte släpper in så mycket ljus. Takhöjden i dessa rum är 2,7 meter till underkanten av de bärande bjälkarna, men ställverkshallen som är det största rummet på bottenplan har hela 4,5 meter i takhöjd, samma som de två transformatorrummen.

Kontrollrummet

På övervåningen i mellandelen har alla rum utom ställverkshallen ljusinsläpp. Här utmärker sig kontrollrummet med sitt snedtak och stora fönster som ger rummet ett vackert ljus och en fantastisk utsikt. Pelarna och balkarna ger tillsammans med de svarta fönsterkarmarna rummet en tydlig takt. Golvet på övervåningen är blankt och ljusets reflexioner speglas i golvytan.

Utvändigt har byggnaden också en tydlig takt, sydvästfasaden och delar av sydostfasaden har pelargångar med pelare som är murade med 1 1/2 sten. Undersidan av pelargångstaket är beklätt med trälistor, en fin liten detalj. Mellanbyggnadens övre del har en tydlig takt i fönstersättningen, som ytterligare förstärks av att bröstningen är indelad i samma takt med vit plåt och röda lister.

Byggnadens nedre del är klätt i rött tegel och fönsterkarmar och dörrar är utvändigt målade i Huskvarnas typiska röda färg. Huskvarna är ett av världens äldsta motorcykelmärken och mellan 1950-1950 tillverkades motorcykeln Rödvarna 118 cc. Det är färgen på den mycket populära modellen som givit färgen på lyktstolpar, papperskorgar, broräcket, m.m. som kan ses runt om i Huskvarna centrum.

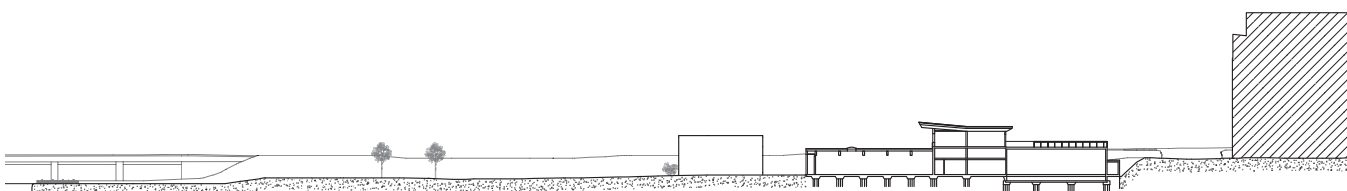

Pelargång

De tre volymerna som har tillkommit senare är också dem beklädda med samma röda tegel som elverket. De utgör en tydlig avgränsning mot parkeringen och Åparken. Till sydbyggnaden hör en nästan 40 meter hög skorsten, som gör att elverket syns från långt håll och ger den, förutom den rödmurade fasaden, ytterligare släktskap till Huskvarnafabriken med sina många höga skorstenar. Förutom att släppa ut röken från hetvattencentralen fungerar skorstenen idag dessutom som telemast.

Elverket är placerad söder om Esplanadbron. Terrängen sluttar svagt ned mot vattnet. I förnyelseprojektet av stadskärnan gjorde man terasser längs med nordvästfasadens sida. Det är osäkert om syftet var att man skulle plantera växter på dessa terasser, men idag är de bara gräsbevuxna och försvårar för den som hade velat ta sig ned till Åparken den vägen. Istället är man tvungen att gå runt hela byggnaden via Kyrkogårdsgatan.

I förhållande till centrum har Elverket en mycket strategisk position. Byggnaden är det första man ser när man ankommer till Huskvarna. Bakom byggnaden ligger vårdcentralen som dagligen har ca. 1000 besökare. Jämte vårdcentralen ligger Huskvarna teater och sporthall som används av Alfred Dalinskolas 420 elever. I sydost ligger kyrkogården och ned mot vattnet ligger Åparken med promenadstråk.

Snitt genom elverket och ned mot vattnet

BYGGNADENS VÄRDE

Utrustningen i elverket är närmare 50 år gammal och behöver därför snart bytas ut. I samband med en nyinstallation har det diskuterats om att flytta ut elverkets funktion till industriområdet Torsvik i Jönköping. Att flytta funktionen skulle vara kostsamt men kan anses nödvändigt då elverkets placering är så pass viktig för Huskvarna centrum, och byggnaden står redan idag delvis tom.

Även om elverket inte är klassad som en kulturhistorisk värdefull byggnad, så berättar den om en funktion som länge har funnits i Huskvarna, just på denna plats. När man tänker på restaurering och transformation så förs ofta tankarna till vackra gamla hus med fina detaljer. Elverkets läge och estetik är en nagel i ögat på många huskvarnabor men genom både en estetisk och funktionell transformation kan man ge nytt liv åt byggnaden. Tomma industrilokaler blir bara vanligare och vanligare i vårt samhälle eftersom många företag flyttar utomlands och industrin blir alltmer effektiv och mindre utrymmeskrävande.

Hur ska vi behandla dessa byggnader?

Historiskt sett är elverket värt att bevara för den berättar om en funktion som har legat här i många år, och påminner om Huskvarnas identitet som industristad.

Tekniskt sett är elverket värt att bevara för att spara resurser, istället för att riva ned alla gamla tomma industrilokaler; dessa redan investerade resurser, kan vi ge dem ett nytt värde genom att transformera dem. Byggnaderna kommer då att informera oss om en dåtid, samtidigt som de kan följa med oss in i framtiden.

Arkitektoniskt sett kan elverket fungera som en kopplingspunkt mellan centrumfunktionerna och Åparken, och utgör ett viktigt element i ankomsten till Huskvarna.

REKOMMENDATIONER

Huskvarna profilerar sig gärna som en industristad och här passar elverket in med stadens övriga industribetoning. Huskvarnafabriken som ju är själva kännetecknet för Huskvarna är också uppfört i rött tegel. Även om byggnaden är ritad för en specifik funktion har elverket flera kvaliteter som är värda att bygga vidare på.

Huset är byggt av robusta material, det har en stark betongkonstruktion, fasad och pelare av tegel och även en del plåt och träbeklädning. Ställverkshallen och transformatorrummen på bottenplan har en imponerande takhöjd och kontrollrummet på övervåningen har ett fantastiskt ljusinsläpp. Elverket är idag en väldigt sluten byggnad, och det är mycket troligt att man kan behöva öppna upp fasaden för att skapa mer ljusinsläpp på bottenvåningen och i de tre tegelvolymerna.

Hela byggnaden behöver också isoleras bättre. Beroende på vilka centrumfunktioner som ska in i byggnaden är det troligt att byggnaden kan behöva en addition. Här kan man tänka sig att man kan arbeta på höjden för att skapa en inbjudande ankomst till Huskvarna när man kör över bron. Så länge konstruktionen kan tåla det, kan man tillåta sig att göra rätt grova ingrepp i byggnaden eftersom elverket inte är klassat som kulturhistoriskt värdefull. Den har sitt värde i sin placering och delvis i det röda teglet på utsidan.

Elverkets placering till höger om Esplanadbron, huvudentrén till Huskvarna

Elverket sett från Åparken

De tre tegelvolymerna har tillkommit senare och utgör närmast en vägg mot Åparken, här kan man föreställa sig att en eller flera av volymerna borttages för att skapa en bättre visuell kontakt mellan elverksbyggnaden och grönområdet. Vidare kan man tänka sig en flytt av parkeringsplatsen som nu delvis skär av kopplingen mellan elverket och Åparken.

För att skapa en hållbar byggnad som ska kunna stå i många år, är det viktigt att arbeta med hållbara material som åldras vackert. Det är också viktigt att byggnaden fortsätter att vara flexibel så att byggnadens funktion kan anpassad efter framtidens behov.

KÄLLOR

LITTERATUR

De första hundra åren - Huskvarna stads och Hakarps historia 1911-2011, flera författare

Foto Conny Rich, Conrad Sandberg och Jonny Sandberg

Huskvarna Centrum Stadsutveckling September 2009, Jönköpings kommun

Detaljplan Madängen, Jönköpings kommun

Detaljplan Åbonäs, Jönköpings Kommun

Översiktsplan 2002, Jönköpings kommun

Grönstrukturplan för Jönköping och Huskvarna, Jönköpings kommun

WEBBSIDOR

<http://www.huskvarna-javisst.se>

<http://www.jonkoping.se>